

המקנא פרק ראשון סוטה

יג. תורה אור השלם

1. ותתבצב אחתו מרחק לקדשה מה יעשה לו: שמות ב ד
2. ויעל יוסף לקבר את אביו ויעלו אתו כל בני ישראל וקני ביתו וכל זקני ארץ מצרים: בראשית נ ד
3. וכל בית יוסף ואחיו עבדי פרעה וקני ביתו אתו לקבר את אביו אברהם וקני את אביו: בראשית נ ד
4. ויבש יוסף מצרימה הוא ואחיו וכל העללים אתו לקבר את אביו: בראשית נ ד
5. ויבאו עד גן האקדס אשר בעבר הירדן ויספרו שם מספר גדול וקבר מאד ויעל לקברו אכל שבט ימין: בראשית נ ד
6. ויבא יעקב אל יצחק ויאמר מרמא קרית הארבע הוא חבורן אשר גר שם אברהם ויצחק: בראשית נ ד
7. אבי השביעי לאמר אשר אנכי מת בקרית אשר בריתי לי בארץ כנען שמה מקברתי ואתה תעלה בא וקברך את אבי ואשבור: בראשית נ ה
8. ויפתי אילת שלחן הנתן אמרי שפר: בראשית נ ט
9. ישמע צדיק כי תהו נקם פשעיו ויחן בדם ירשע: תהלים נח א
10. עד שוב אף אדורך מנף ושבח את אשר עשית לו ושלחתי ולקחתיך משם לקח אשכול גם שנינים יום אחר: בראשית כו מה
11. וישאו אתו בניו ארצה כנען ויקברו אתו במערת שדה המפלה אשר קנה אברהם את השרה לאחות קבר מאת עפון הנחית על פני מרמא: בראשית נ י
12. ויבא לב יצחק מצות ואילן שפתיים ויבט: משלי י ח
13. ויהי האקדס מפיל ויבא ואת הברזל נפל אל הקנים ויצעק ויאמר אהה אדני והוא שאל: ויאמר איש אצלמים אנה נפל ויבא את הקנים ויקצב עץ וישלך שמה ויצא הברזל: מלכים ב ו ה-ו

פרק בת אשר נשתיירה מאותו הדור. תימה והלא מכיר ויליר בן מנשה נולדו צימי יעקב והיו מצלי הארץ למה לא שאלם משה והם היו מצני בניו של יוסף שאלם הגאולה נמסר לסרה כדליתא צפירקי ר"א (פרק מה) וכיון שזא משה הלכו זקני ישראל אללה לפי שכבר נכשלו על ידי בני אפרים שיאלו שלשים שנה לפני הקץ ונמלכו עתה זה ואמרה להם מה לשון אמר לכם המושיע הזה אמרו לה פקוד פקדתי אמרה להם א"כ הוא הוא לכן הלך גם משה אללה. מתוספת רבי: סמליון

דכתיב ויתתצב אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו לידע מה יהא בסוף נבואתה: יוסף זכה וכו'; מאי שנא מעיקרא דכתיב² ויעל יוסף לקבור את אביו ויעלו אתו כל עבדי פרעה וגו' והדר³ וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו ומאי שנא לבסוף דכתיב⁴ וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו והדר וכל העולים אתו לקבור את אביו א"ר יוחנן בתחילה עד שלא ראו בכבודן של ישראל לא נהגו בהן כבוד ולבסוף שראו בכבודן נהגו בהן כבוד דכתיב⁵ ויבאו עד גורן האטד וכי גורן יש לו לאטד א"ר אבהו מלמד שהקיפיהו כתרם לארונם של יעקב כגורן זה שמקיפים לו אטד שבאו⁶ בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה תנא כולם למלחמה באו כיון שראו כתרם של יוסף תלוי בארונם של יעקב נטלו כולן כתרין ותלאום בארונם של יעקב תנא שלשים וששה כתרם נטלו בארונם של יעקב⁵ ויספרו שם מספר גדול וכבר מאד תנא אפי' סוסים ואפילו חמורים⁶ (מאילו מאילו) כיון שהגיעו למערת המכפלה אתא עשו קא מעכב אמר להן⁶ ממרא קרית הארבע היא חבורן⁷ ואמר רבי יצחק קרית ארבע ארבע זוגות היו אדם וחיה אברהם ושרה יצחק ורבקה יעקב ולאה איהו קברה ללאה בירייה והאי דפייש ידידי הוא אמרו ליה זבינתה אמר להו נהי דזביני בכירותא פשיטותא מי זביני אמרו ליה אין דכתיב⁷ בקברי אשר כריתי לי וא"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק⁸ אין כירה אלא לשון מכירה שכן בכרתי הים קורין למכירה כירה אמר להו הבו לי איגרתא אמרו ליה איגרתא בארעא דמצרים היא ומאן ניויל נפתלי דקליל כי איילתא דכתיב⁸ נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר א"ר אבהו אל תקרי אמרי שפר אלא אמרי ספר חושים בריה דדן תמן הוה ויקרין ליה אודניה אמר להו מאי האי ואמרו ליה קא מעכב האי עד דאתי נפתלי מארעא דמצרים אמר להו ועד דאתי מארעא דמצרים יהא אבי אבא מוטל בבזיון⁹ שקל קולפא מחיה ארישיה תתן עיניה ונפלו אכרעא דיעקב פתחינהו יעקב לעיניה ואחין והיינו דכתיב⁹ ישמחה צדיק כי חוה נקם פעמיו ירחץ בדם הרשע באותה שעה נתקיימה נבואתה של רבקה דכתיב¹⁰ למה אשכל גם שנינים יום אחד ואע"ג דמיתתן לא ביום אחד הואי קבורתן מיהא ביום אחד הואי ואי לא¹¹ (עסק ביה יוסף אחיו לא הוו מעסקי ביה והכתבי¹¹ וישאו אותו בניו ארצה כנען אמרו הניחו לו כבודו במלכים יותר מבהדיוטות: מי לנו גדול מיוסף כו' ת"ר בא וראה כמה חביבות מצות על משה רבינו שכל ישראל כולן נתעסקו בבניה והוא נתעסק במצות שבאמר¹² חכם לב יקח מצות וגו'¹³ ומנן היה יודע משה רבינו היכן יוסף קבור אמרו סרה בת אשר נשתיירה מאותו הדור הלך משה אצלה אמר לה כלום את יודעת היכן יוסף קבור אמרה לו ארון של מתבת עשו לו מצרים וקבעוהו בגילום הגהר כדי שיתברכו מימיו הלך משה ועמד על שפת נילוס אמר לו יוסף יוסף הגיע העת שגשבע הקב"ה שאני גואל אתכם והגיעה השבועה שהשבעת את ישראל אם אתה מראה עצמך מוטב אם לאו הרי אנו מנוקין משבועתך מיד צף ארונם של יוסף ואל תתמה היאך ברזל צף שהרי כתיב¹³ ויהי האחד מפיל הקורה ואת הברזל נפל אל המים וגו' אהה ארוננו והוא שאול ויאמר איש האלהים אנה נפל ויראהו את המקום ויקצב עץ וישלך שמה ויצא הברזל והלא דברים ק"ו ומה אלישע תלמידו של אליהו ואלהיו תלמידו של משה צף ברזל מפניו מפני משה רבינו על אחת כמה וכמה רבי נתן אומר¹⁴ בקברניט של מלכים היה קבור הלך משה ועמד על קברניט של מלכים אמר יוסף הגיע עת שגשבע הקב"ה שאני גואל אתכם והגיעה השבועה שהשבעת את ישראל אם אתה מראה עצמך מוטב ואם לאו הרי אנו מנוקין משבועתך באותה שעה נודעו ארונם של יוסף נטלו משה והביאו אצלו וכל אותן שנים שהיו ישראל במדבר היו שני ארונות הללו אחד של מת ואחד של שכינה מהלכין זה עם זה והיו עוברין ושביין אומרים מה טיבן של שני ארונות ואחד של שכינה וכי מה דרכו של מת להלך עם שכינה אמרו קיים

מאי שנא מעיקרא. דאקדמינהו למנרים מקמי אחי יוסף ומאי שנא לבסוף דכתיב הוא ואחיו והדר וכל העולים אתו: וכו'. דרך לאסוף ארעין ולעשות מהן גורן: **שמקיפין לו אטד.** גדר של קוים: שלשים וששה כתרם. י"צ נשיאים דישמעאל וי"צ אלופים נמנו בעשו. וא"ת כ"ה הן תימן וקנו נמנו ב' פעמים וא"ת קרח נמנה ב' פעמים שני קרח הן אחד מצני אלפיו ואחד מצני אהליצמה. ומ"מ ל"ה הן וכתרו של יוסף הרי ל"ו: **קא מעכב.** שלא יקברוהו שם: **אמר.** קרית ארבע שמה שאינה מחוקת אלא ד' זוגות. הא דל"ר יצחק לאו מתלא דעשו היא אלא גמרא קאמר ליה למימר טעמא דעיוכא דוהלי כן הוה דכרבי עשו שאינה מחוקת אלא ח' קדרים: **איהו.** יעקב: **קברה ללאה בירייה.** בחלק המגיעו דכתיב ושמה קברתי את ללאה¹⁴ וזבינתה. כשמכרת הבכורה: **נני דזבינתי לבכורתי.** ולא אטול פי שנים אלא כמורו: **פשיטותא מי זביני.** חלקי בחלק פשוט לא מכרתי: **א"ל אין.** פשיטותין נמי זבנת חלקן כנענה וז' לגמרי כן הוה דאמר אבינו בשעת מיתתה אשר כריתי לי ואין כירה אלא לשון מכירה כמו ואכרה לי בחמשה עשר כסף (הושע א): **הכו איגרתא.** הראו שטר מכירה: **יקרין אודניה.** כדו אוניו משמעות: **מאי האי.** למה אינכם קוצרין אותו: **שקיל גולפיה.** מקל כמו גולפי טובי בעל מאכמי בערין (דף כב.). **ואי לא איעסק ביה יוסף אחיו מי לא הוה מיעסקי ביה.** כלומר היאך הניחיהו אחיו ליוסף לטול לו את השם לבדו של קבורת אביהם וכי פרקו מעליהן העול ולא חשו לו ואם לא נתעסק בו הוא הס לא היו עסקין ח' הס הי עסקין אותו כיון אלא ח' הס הי עסקין במשאו¹⁵ וקבורתו ומסקנא כתיב אחרי קברו את אציו¹⁶ תלה הכתוב צו שהוא היה עיקר הדבר: **אמר.** אחיו ציניהן הניחו לו להתעסק בו כנגד כולנו: **כדוד.** של אבינו כמלך יתעסק מזהדיוטות שיוסף מלך הוא: **נתעסקו צביו.** (י) של מנרים: **כדי שיתברכו מימיו.** תמיד לפי שאין ארץ מנרים שמה ממי גשמים אלא שכולה עשויה יאורים וחריצים מנילוס עד סוף המדינה כמה פרסאות ונילוס עולה ומסקה ומתברך וממלא אותן יאורים ומסקין מהן השדות והיינו דכתיב (וכמה יד) והיה¹⁷ אס לא יעלה מכל משפחות וגו' לא עליהם יהיה הגשם ואם משפחת מנרים לא תעלה ולא¹⁸ תצא ולא עליהם ואין כתיב כן הגשם אלא ולא עליהם יהיה אותו נהר שכן שומין ממנו ויומנן בן עוזיאל תרם ולא עליהם מוסק נילוס: **ויהי האחד מפיל הקורה וגו'.** בתלמודי אלעזר כתיב במלכים: **הוא שאול.** השאלוהו לו: **תלמידו של משה.** ולא שלמד מפיו אלא תורתו של משה למדו וללוי: **בקברניט של מלכים.** בקברות של מלכים. ולשון יוני הוא: קיים

14. [לעיל יב.] (ב) ס"ה ל"ג
15. [ויקרא נג.] (ד) ר"ה
16. חולין נב. [ע"ש.] (ה) [נב]
17. מוס' גיטין נה: ד"ה
18. [יחזקאל נב.] (ו) [ומספחא ד']
19. [ויקרא נב.] (ז) [קברות של מלכים]
20. [ויקרא נב.] (ח) [קברות של מלכים]
21. [ויקרא נב.] (ט) [קברות של מלכים]
22. [ויקרא נב.] (י) [קברות של מלכים]
23. [ויקרא נב.] (יא) [קברות של מלכים]
24. [ויקרא נב.] (יב) [קברות של מלכים]
25. [ויקרא נב.] (יג) [קברות של מלכים]
26. [ויקרא נב.] (יד) [קברות של מלכים]
27. [ויקרא נב.] (טו) [קברות של מלכים]
28. [ויקרא נב.] (טז) [קברות של מלכים]
29. [ויקרא נב.] (יז) [קברות של מלכים]
30. [ויקרא נב.] (יח) [קברות של מלכים]
31. [ויקרא נב.] (יט) [קברות של מלכים]
32. [ויקרא נב.] (כ) [קברות של מלכים]
33. [ויקרא נב.] (כא) [קברות של מלכים]
34. [ויקרא נב.] (כב) [קברות של מלכים]
35. [ויקרא נב.] (כג) [קברות של מלכים]
36. [ויקרא נב.] (כד) [קברות של מלכים]
37. [ויקרא נב.] (כה) [קברות של מלכים]
38. [ויקרא נב.] (כו) [קברות של מלכים]
39. [ויקרא נב.] (כז) [קברות של מלכים]
40. [ויקרא נב.] (כח) [קברות של מלכים]
41. [ויקרא נב.] (כט) [קברות של מלכים]
42. [ויקרא נב.] (ל) [קברות של מלכים]

הנהגות הב"ב

1. [נב] שכלו שם בני עשו: (ב) שם וכו' לא אינעם ביה יוסף אחיו מי לא הוה: (ד) ר"ה ד"ה וכו' ובקבורתו כתיב אחרי קברו וזבינתה ומסקנא: (ה) ד"ה נתעסקו צביו ויעצלו את מנרים:

מוסף רש"י

1. כבורן זה שמקיפין לו אטד. המוקף סייג של קוים (בראשית נ י). אשר כריתי לי. קניתי, דיעקב זבנה מעשו (חולין נב). כמו אשר קניתי (בראשית נ ח).

תוספות שאנן

1. תנא ל"ר כתרם נטלו בארונם של יעקב י"ב נשיאים וישמעאל וי"ד דאלפיהו בני עשו התכונים בסדר וישראל. ומבני קטורה זמין ויקסין מן ומדיו ישיב ויטוח הרי ששה יקסין יחד את שבת ואת דדן. ושבח תלה כתרם של אביו. ומדיו הוריש כתרם לה: בניו. (א) חתן ועיפה ועפר ואבידע ואליהם הרי: כתרם הרי י"ב קטורה ל"ר כתרם. והשתא אתי שפיר דקני ליעל אתו בני עשו וישמעאל ובני קטורה דלא כפ"ה דלא היה לו להזכיר כלל בני קטורה דפ"ה י"ב נשיאים וישמעאל וי"ד אלופים נמנו בעשו וא"ת כ"ה הם תימן וקנו נמנו ב' פעמים. וא"ת קרח נמנה ב' פעמים (שני קרח הרי) אחד מבני אלפיו ואחד מבני אהליצמה מ"מ ל"ה הם וכתרו של יוסף (קרי ל"ו) כפ"ה: שקל קולפא מחיה. תי' דירי בכתובות אמרי דמסורה היא ביום דיהודה קני ליה לעשו שנה ירך בעורף אוריב. (ב) ויכול להיות שאותו בשפה שהרג לעשו לשניהם והרגו אותו. אמרו סרה בת אשר נשתיירה. וא"ת הרבה נשתיירה מאותו הדור כדתיב ב' פעמים יאיר בן נפתלי ומכיר בן מנשה נולדו בימי מנשה ולא מתו עד שנכנסו ישראל לארץ. ומכיר דרמי גריל בימי יעקב וגם יוסף גדל את בניו כדכתיב גם בני מכיר בן מנשה וילדו על ברכי יוסף ולא היה הולך אצלה לשאול הדין הוא מכל הגדולים שבדור. וי"ל דאיתא במדרש דאגדה שיגב בו משה ג' ימים עד שפגעה בו סטילה סרה בת אשר אמרה לו מה אתה מבקש אמר לה ארונם של יצחק ואברהם לו ארון (א) ומה שנא נמי כתרם של דוד נראה משום דקסין ה' הבכור והיורש חורה אלו וזהו נראה נמי דלא חשיב בני דוד. ומיהו בל"ה נראה דמפרש כפי המרגום אונקלוס ע"ש. (ב) אולי י"ל ויכול להיות ששניהם הכנו לעשו נאחזו שעה.